

Sygn. akt III U 87/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 kwietnia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Łomży III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący : SSO Jolanta Pardo

Protokolant : st. sekr. sąd. Katarzyna Gawrońska

po rozpoznaniu 12 kwietnia 2016 r. w Ł.

sprawy M. D.

przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziałowi Regionalnemu w B. P. Terenowej w Z.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania M. D.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (Placówka Terenowa w Z.)

z 1 lutego 2016 r. Nr DS 261372/25/GE

oddala odwołanie.

Sygn. akt III U 87/16

UZASADNIENIE

Decyzją z 01.02.2016 r., znak DS. 261372/25/GE Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego powołując się, m.in. na art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – wstrzymał M. D. od 01.02.2016 r. wypłatę emerytury, ustalił jej nadpłatę i zażądał zwrotu świadczenia wobec braku prawa do emerytury. Stwierdził, że w okresie od 07.08.2013 r. do 31.01.2016 r. M. D. uzyskała świadczenie w kwocie 29.006,66 zł., które jej nie należało się, a ponieważ była pouczona o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranej kwoty.

Odwołanie od powyższych decyzji złożyła M. D. zarzucając jej:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez przyjęcie, że emerytura rolnicza została jej przyznana bez podstawy prawnej i winna być uznana za nienależną;
2. naruszenie przepisów postępowania: tj art. 7 i 8 kpa , art. 77 i 80 w zw. z art. 180 k.p.a. przez rozpatrzenie sprawy bez dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego , art. 10 § 1 k.p.a. w zw. z art. 180§ 1 k.p.a. poprzez uniemożliwienie czynnego udziału w postępowaniu i wypowiedzenia się do zebranych dowodów i materiałów co w konsekwencji mogło spowodować niedotrzymanie 14 dniowego terminu do zawiadomienia KRUS o przyznaniu emerytury z ZUS. Decyzja ZUS została doręczona 21.01.2016 r., a KRUS już 01.02.2016 r., wydał decyzję o cofnięciu emerytury.

Stawiając powyższe zarzuty M. D. wniosła o uchylenie zaskarżonej decyzji, ustalenie, że emerytura rolnicza przyznana decyzją z 30.07.2013 r. od 07.08.2013 r. do 31.10.2015 r. była świadczeniem należnym, a dopiero od 01.11.2015 r. nie przysługiwała wobec przyznania emerytury z ZUS decyzją z 11.01.2016 r. Wniosła o ustalenie, że dopiero świadczenie za okres od 01.11.2015 r. do 30.01.2016 r. w kwocie 2.470,98 zł. było nienależne i podlega zwrotowi.

W uzasadnieniu wskazała, że po uzyskaniu wieku emerytalnego 60 lat i 2 miesiące wystąpiła do KRUS o emeryturę, gdyż przez 14 lat opłacała składki, a w młodych latach pracowała na gospodarstwie rodziców. Emeryturę otrzymała decyzją z 30.07.2013 r. Poradzono jej w ZUSie, aby wystąpiła o emeryturę z ZUS, gdyż w pewnym okresie opłacane były składki z tytułu zatrudnienia pracowniczego i działalności gospodarczej. Decyzję o emeryturze otrzymała 21.01.2016 r. Nie zdążyła zorientować się czy należą się jej dwie emerytury, kiedy otrzymała zaskarżoną decyzję nakazującą zwrot emerytury z KRUS w kwocie 29.006 zł. Nie pozwolono jej zrezygnować z emerytury w ZUS-ie. Zdaniem skarżącej decyzja z 01.02.2016 r. została wydana z rażącym naruszeniem prawa, KRUS zapomniał o art. 180 kpa, nie pozwolono skarżącej zawiadomić organu rolniczego o przyznaniu emerytury.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Powołując się na przepisy art. 44 ust 2, 19 ust.1 i 20 ust.1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wskazał na istniejący po stronie odwołującej obowiązek zwrotu wskazanej w decyzji kwoty i powody wstrzymania wypłaty emerytury rolniczej M. D. KRUS podkreślił, że po uzyskaniu informacji z ZUS o przyznaniu wnioskodawczyni emerytury, rolniczy organ rentowy dowiedział się, że do prawa i wysokości świadczenia uwzględniono okresy zatrudnienia od 02.08.1971-11.05.1976 r., które zostały wcześniej zaliczone do emerytury rolniczej jako okres pracy w gospodarstwie rodziców. Ujawnienie tych okoliczności spowodowało weryfikację uprawnień M. D. do emerytury, która doprowadziła do stwierdzenia o braku prawa do emerytury rolniczej [brak podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez 25 lat], wstrzymania wypłaty świadczenia i zażądania zwrotu nienależnej emerytury. Zdaniem KRUS M. D. zataiła fakt podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu mimo pouczenia o obowiązku informowania KRUS o wszystkich okolicznościach mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń.

Sąd Okręgowy ustalił co następuje:

Stan faktyczny sprawy w zasadzie nie był przedmiotem sporu.

M. D. ur. (...), 24.07.2013 r. złożyła w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wnioski o emeryturę. W kwestionariuszu dotyczącym okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz okresów podlegających zaliczeniu do tego ubezpieczenia podała, że:

- od 07.06.1969 r. do 31.12.1982 r. pracowała w gospodarstwie rolnym rodziców;
- od 01.01.1983 r. do 08.11.1992 r. nie podlegała ubezpieczeniom społecznym;
- od 09.11.1992 r. do 12.09.1999 r. pracowała we własnym gospodarstwie rolnym, ale nie opłacała składek, bo gospodarstwo miało poniżej 1 ha przeliczeniowego;
- od 13.09.1999 r. do 13.10.1999 r. pracowała we własnym gospodarstwie rolnym – bez składek;
- od 14.10.1999 r. do nadal pracuje w swoim gospodarstwie rolnym.

Do wniosku złożyła zaświadczenie Urzędu Gminy w S. potwierdzające, że od 10.06.1953 r. do 13.01.1984 r. była zameldowana na pobyt stały w miejscowości G. gm. S. oraz zaświadczenie, że jej rodzice Z. i J. Z. zam. G., byli właścicielami gospodarstwa rolnego i ok 01.07.1977 r. do 31.12.1992 r. opłacali składki na ubezpieczenie społeczne. Załączyła też zaświadczenie Starostwa Powiatowego w Ł. z 08.08.2007 r. stwierdzające, że Z. i J. Z. w latach 1968 – 1982 posiadali gospodarstwo rolne o pow. 5,34 ha we wsi G.-K.. Do wniosku dołączono złożone 08.08.2007 r. w Urzędzie Gminy S. zeznania świadków W. P. i J. W. (1) wskazujące, że wnioskodawczyni w okresie od 07.06.1969 r. do

31.12.1982 r. pracowała w gospodarstwie rolnym rodziców **w pełnym wymiarze czasu pracy i nie posiadała w tym okresie innego źródła utrzymania.**

Właścicielką gospodarstwa rolnego (...) stała się 09.11.1992 r., kiedy to aktem notarialnym rodzice darowali jej niezabudowaną nieruchomość rolną o pow. 1,79 ha. Aktem notarialnym z 13.09.1999 r. rodzice darowali jej jeszcze niezabudowaną nieruchomość rolną o pow. 0,4770 ha.

Od 14.10.1999 r. do 30.07.2013 r. M. D. nieprzerwanie podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Decyzją z 30.07.2013 r. KRUS przyznał M. D. emeryturę rolniczą od 07.08.2013 r. zaliczając do przyznania prawa następujące okresy:

1. od 07.06.1969- do 30.06.1977 r. – 8 lat i 24 dni- praca w gospodarstwie rodziców
2. od 01.07.1977 r. do 31.12.1982 r. – 5 lat i 6 miesięcy- praca w gospodarstwie rodziców;
3. od 14.10.1999 r. do 30.06.2013 r. – 13 lat 8 miesięcy i 17 dni - okres ubezpieczenia rolniczego po 31.12.1990 r.
4. od 01.07.2013 r. do 06.08.2013 r. – 1 miesiąc i 6 dni.

Aktem notarialnym z 27.08.2013 r. M. D. sprzedała gospodarstwo rolne o pow. 1,4201 ha poł. w miejscowości G.-K..

Decyzją z 11.01.2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. przyznał M. D. emeryturę od 01.11.2015 r. na jej wniosek złożony 16.11.2015 r. Emerytura została obliczona zarówno na podstawie art. 183 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jak i art. 26 tej ustawy. Emerytura obliczona na podstawie art. 26 okazała się wyższa i to świadczenie zostało przyjęte przez ZUS do wypłaty. Do prawa i wysokości świadczenia obliczanego na zasadzie art. 53 ustawy [dla celów wyliczenia emerytury na podstawie art. 183 ustawy] ZUS uwzględnił **okres zatrudnienia od 02.08.1971 r. do 11.05.1976 r. w SPOŁEM** , okresy prowadzenia działalności gospodarczej od 01.04.1993 r. do 30.09.1993 i od 04.11.1994 r. do 23.08.1999 r., okresy pobierania zasiłków dla bezrobotnych od 02.10.1993 r. do 01.10.1994 r. i od 02.09.1999 r. do 13.10.1999 r., **okresy sprawowania opieki nad dziećmi do lat 4 od 12.05.1976 r. do 23.03.1979 r. , od 16.11.1982 r. do 15.11.1985 r.**

Na skutek informacji z ZUS-u rolniczy organ rentowy ponownie ustalił uprawnienia M. D. do emerytury i wyłączył z okresów zaliczanych do prawa czas jej zatrudnienia w SPOŁEM od 02.08.1971 r. do 11.05.1976 r., który wcześniej został zaliczony jako praca w gospodarstwie rolnym rodziców. W konsekwencji KRUS ustalił, że M. D. legitymuje się okresem ubezpieczenia w wymiarze 90 kwartałów, nie spełnia zatem przesłanki 25 letniego okresu ubezpieczenia.

Decyzją z 01.02.2016 r., Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego powołując się, m.in. na art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – wstrzymał M. D. od 01.02.2016 r. wypłatę emerytury, ustalił jej nadpłatę i zażądał zwrotu świadczenia wobec braku prawa do emerytury. Stwierdził, że w okresie od 07.08.2013 r. do 31.01.2016 r. M. D. uzyskała świadczenie w kwocie 29.006,66 zł., które jej nie należało się, a ponieważ była pouczona o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranej kwoty.

Stan faktyczny ustalono na podstawie akt KRUS.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Przede wszystkim należy wskazać, że odwołująca się myli twierdząc, iż wstrzymanie wypłaty emerytury rolniczej i ustalenie braku prawa do takiej emerytury było efektem niepowiadomienia KRUS-u o przyznaniu jej emerytury przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Zgodnie z art. 33 ust. 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2013 r., poz. 1403, dalej ustawa o u.s.r.) w razie zbiegu prawa do emerytury rolniczej z prawem do emerytury z innego ubezpieczenia społecznego uprawnionemu wypłaca się jedno, wybrane przez niego świadczenie. Zasada ta nie ma jednak zastosowania w przypadku uprawnionych do emerytury rolniczej oraz emerytury przyznanej na podstawie art. 24 ust 1, art. 24a lub art. 184 przepisów emerytalnych – art. 33 ust 2 a u.s.r. Odwołująca się ma przyznaną emeryturę z ZUSu na podstawie art. 24 ust 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i, w sytuacji gdyby spełniła warunki do nabycia prawa do emerytury rolniczej, nie ma żadnych przeszkód aby otrzymywała oba świadczenia. Kwestia zatem przyznania jej emerytury przez ZUS nie ma i nie miała wpływu na prawo do emerytury rolniczej.

Zaskarżona decyzja dotyczy dwóch kwestii. Pierwszą jest wstrzymanie wypłaty emerytury rolniczej od 01.02.2016 r. z uwagi na fakt, że prawo do niej nie istniało. Tego rozstrzygnięcia zasadniczo odwołująca się nie neguje, zgadzając się z KRUSEm, że od 01.11.2015 r. nie przysługiwała jej emerytura rolnicza, choć przekonanie, na podstawie którego wysnuła ten wniosek, oparte zostało na błędnych przesłankach [przeświadczeniu, że przyznanie emerytury z ZUS wyklucza emeryturę rolniczą].

Odnosząc się do kwestii wstrzymania prawa do emerytury rolniczej, choć zasadniczo nie zahaczanej w odwołaniu, ale mającej istotne znaczenie dla dalszych rozstrzygnięć z decyzji stwierdzić należy, że rolniczy organ rentowy zaliczył odwołującej się do prawa do emerytury rolniczej okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16 roku życia od 7.06.1969 r. do 30.06.1977 r. będąc wprowadzony w błąd i pozostając w przekonaniu, że praca M. D. w gospodarstwie rolnym rodziców i wspólne z nimi utrzymanie pozostawały jedynymi i praca ta wykonywana była w pełnym wymiarze czasu pracy. Dopiero na skutek informacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych okazało się, że od 02.08.1971 r. do 11.05.1976 r. wnioskodawczyni była zatrudniona w Społem i nie mogła w pełnym wymiarze czasu pracy pracować stale na gospodarstwie rolnym rodziców. Co więcej, z jej wyjaśnień` na rozprawie 12.04.2016 r. [k. 16 akt] wynika, że praca wykonywana była w sklepie w W. w odległości 88 km od miejsca położenia gospodarstwa rolnego rodziców. Z uwagi na to odwołująca się raz zostawała na noc w W. a innego razu wracała do domu. Jej praca w gospodarstwie rolnym rodziców nie mogła mieć zatem cech określonych w art. 20 ust 1 pkt 2 u.s.r. Ugruntowana wykładnia tego przepisu wskazuje, że uzupełnienie stażu ubezpieczeniowego wymaganego do nabycia prawa do emerytury rolniczej o okresy wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16-tego roku życia (przed dniem 1 stycznia 1983 r.) możliwe jest w sytuacji wykonywania czynności rolniczych zgodnie z warunkami określonymi w definicji legalnej "domownika" zawartej w art. 6 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy, tj. minimum 4 godziny dziennie. W licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego jako przesłankę zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16 roku życia przyjmuje się, iż praca ta musiała mieć właściwy wymiar pracy przekraczający 4 godziny dziennie. Zatem, jeśli praca w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, świadczona była przed dniem 1 stycznia 1983 r. w wymiarze przekraczającym połowę pełnego czasu pracy, to przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględnia się także ten okres (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2000 r. w sprawie o sygn. akt II UKN 155/00, OSNP 2002/16/394, lex numer 46840 i powołane tam orzecznictwo). W judykaturze kładzie się nacisk na **stałość wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym**, co nie musi jeszcze oznaczać codziennego wykonywania czynności rolniczych, ale gotowość (dyspozycyjność) do podjęcia pracy rolniczej, z czym wiąże się też wymóg zamieszkiwania osoby bliskiej rolnikowi co najmniej w pobliżu gospodarstwa rolnego. Tym kryteriom zazwyczaj odpowiada praca domownika rolnika, który świadczy określone prace stale (codziennie) w wymiarze nie mniejszym niż połowa etatu (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1997 r. w sprawie o sygn. akt II UKN 96/96, OSNP 1997/23/473, lex numer 30567; z dnia 3 grudnia 1999 r. w sprawie o sygn. akt II UKN 235/99, OSNP 2001/7/236, lex numer 46347; z dnia 10 maja 2000 r. w sprawie o sygn. akt II UKN 535/99, OSNP 2001/21/650, lex numer 49141; z dnia 27 czerwca 2000 r. w sprawie o sygn. akt II UKN 612/99, OSNP 2002/1/21, lex numer 49904; z dnia 3 lipca 2001 r. w sprawie o sygn. akt II UKN 466/00, OSNP 2003/7/186, lex numer 76249). O stałości pracy domownika w gospodarstwie rolnym w rozumieniu art. 6 pkt 2 ww. ustawy decyduje zachowanie gotowości do świadczenia jej na rzecz gospodarstwa osoby bliskiej w wymiarze czasu stosownym do zakładanego przez rolnika prawidłowego jego funkcjonowania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2006 r. w sprawie o sygn. akt II

UK 42/06, OSNP 2007/19-20/292, lex numer 309431). **Sam fakt zamieszkiwania wspólnie z rodzicami w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia nie daje podstaw do przypisania takiej osobie statusu domownika. Stała praca w gospodarstwie rolnym wymaga również pewnego psychicznego nastawienia polegającego na wiązaniu się w pewnym okresie czasu z gospodarstwem rolnym i nieszukaniu stałego zatrudnienia poza nim** (wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 28 czerwca 1994 r. w sprawie o sygn. akt III Aur 206/94, OSA 1994/7/62, lex numer 13807). Zatrudnienie poza rolnictwem i to jeszcze w mieście oddalonym o 88 km, wyklucza przyjęcie, że odwołująca się w tym samym okresie wykonywała pracę w gospodarstwie rodziców podlegającą zaliczeniu do uprawnień emerytalnych. W okresie pracowniczego zatrudnienia odwołująca się podlegała ubezpieczeniu z tego właśnie tytułu.

Wyłączenie z okresu ubezpieczenia przedziału czasowego od 02.08.1971 r. do 11.05.1976 r.- 4 lata 9 miesięcy i 10 dni skutkuje ustaleniem, że łącznie z okresami zaliczalnymi [art. 20 ust 1, 2 i 3 u.s.r.], odwołująca się nie legitymuje się 25 okresem ubezpieczenia rolniczego [wykazała 22 lata 7 miesięcy i 1 dzień] a co za tym idzie nie nabyła prawa do emerytury rolniczej w rozumieniu art. 19 ust 1 u.s.r.

Brak wypełnienia ustawowych przesłanek nabycia prawa do emerytury obligował KRUS do zastosowania instytucji wstrzymania wypłaty świadczenia określonej art. 44 ust 4 u.s.r. Wstrzymanie wypłaty świadczenia nie wymaga uchylecia decyzji o przyznaniu prawa do emerytury rolniczej. Zgodnie z wyrokiem SN z 24.05.2012 r. II UK 264/11 LEX nr 1227968, zasada trwałości prawomocnych decyzji ustalających [deklaratoryjnych] prawa do emerytury czy renty zakłada pewność i niezależność tylko takich uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych, które zostały nabyte przez wypełnienie ustawowych przesłanek zawartych w bezwzględnie obowiązujących przepisach prawa ubezpieczeń społecznych. Nie obejmuje ona przypadków, w których okazało się, że prawo do emerytury lub renty nie istniało. W wypadku, gdy osoba nie wypełnia warunków prawa do świadczenia następuje wstrzymanie wypłaty w drodze decyzji.

Drugą kwestią, która objęta jest treścią zaskarżonej decyzji jest określenie, że świadczenie pobrane przez M. D. w okresie od 07.08.2013 r. do 31.01.2016 r. w kwocie 29.006,66 zł. było świadczeniem nienależnym i odwołująca się jest zobowiązana do jego zwrotu.

W tym zakresie odwołująca się kwestionuje jedynie zobowiązanie jej do zwrotu emerytury pobranej za okres od 07.08.2013 r. do 31.10.2015 r. Co do świadczenia wypłaconego za okres od 01.11.2015 r. do 31.01.2016 r. zgadza się, że było nienależne upatrując to w fakcie przyznania jej emerytury z ZUS i nie powiadomienia o tym organu rolniczego. Nie to jednak legło u podstaw uznania emerytury rolniczej za nienależną, o czym była mowa wcześniej. Jeszcze raz podkreślić trzeba, że emerytura rolnicza nigdy nie przysługiwała wnioskodawczyni mimo, że osiągnęła wiek emerytalny. Takiego prawa M. D. nie nabyła.

Zgodnie z art. 52 ust 2 u.s.r. zasady zwrotu nienależnie pobranych świadczeń [...] określają przepisy emerytalne [...]. Takim przepisem jest art. 138 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych [Dz.U. z 2015 poz. 748 dalej jako ustawa emerytalna]. Zgodnie z jego regulacją osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata. Organ rentowy może odstąpić od żądania

zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności.

Zdaniem Sądu Okręgowego w realiach sprawy nie ma i nie może mieć zastosowania punkt 1 ust 2 art. 138 ustawy emerytalnej określający obowiązek zwrotu świadczenia, które jest wówczas nienależne, gdy osoba je pobierająca była pouczona o braku prawa do pobierania. Przepis ten bowiem dotyczy wyłącznie sytuacji, gdy w momencie przyznania świadczenia ono istnieje, a następnie zmiana okoliczności skutkuje ustaniem lub zawieszeniem prawa do świadczenia albo wstrzymaniem wypłaty świadczenia. O takich okolicznościach organ rentowy winien świadczeniobiorcę pouczyć zobowiązując do informowania o zdarzeniach, które mają na to wpływ.

Natomiast do podania prawdziwych danych we wniosku o emeryturę czy rentę nie jest potrzebne żadne pouczenie. Pouczenie, zgodnie z art. 138 ust. 2 pkt 1 u.e.r.f.u.s., ma znaczenie dla przyjęcia nienależności świadczenia w razie zaistnienia okoliczności ustania lub zawieszenia prawa do świadczeń albo wstrzymania ich wypłaty. Podanie nieprawdziwej informacji dotyczącej okoliczności, od której zależy przyznanie świadczenia powoduje uznanie świadczenia za nienależne.- wyrok SN z 09.03.2012 r. I UK 335/11, LEX Nr 1212052.

A zatem, w sytuacji, gdy organ rentowy przyznał świadczenie, do którego prawo nie istniało, ocena, czy miało ono charakter nienależny powinna być dokonywana z uwzględnieniem regulacji zawartej w art. 138 ust 2 pkt 2 ustawy emerytalnej. Należy wtedy ustalić czy świadczenia zostały przyznane na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Wykładnia językowa art. 138 ust 2 pkt 2 ustawy emerytalnej wskazuje, że złożenie fałszywych zeznań lub dokumentów musi mieć charakter umyślnego działania. Złożenie nieprawdziwych zeznań co do okresu ubezpieczenia [zatrudnienia] i posłużenie się oświadczeniami świadków ze świadomością, że nie są one prawdziwe, świadczy o złej wierze osoby składającej wniosek i uzasadnia przyjęcie, że przyznane jej na podstawie takich dowodów świadczenie miało charakter nienależny- wyrok SN z 14.04.2000 r. II UKN 500/99 OSNAPiUS 2001, nr 20, poz. 623.

Odnosząc powyższe do realiów przedmiotowej sprawy zauważyć należy, że wnioskodawczyni w kwestionariuszu [k. 2 akt KRUS] nie wskazała, że w okresie od 02.08.1971 r. do 11.05.1976 r. była zatrudniona w SPOŁEM w W. i okres ten wykazała jako okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców. Nie uczyniła tego również w oświadczeniu zalegającym na k. 7 akt KRUS. Co więcej, do wniosku o emeryturę załączyła zeznania świadków J. W. (2) i W. P. zawierające nieprawdziwe dane. Z zeznań tych wynikało bowiem, że przez cały okres od 07.06.1969 r. do 31.12.1982 r. w pełnym wymiarze czasu pracy i stale wykonywała wszystkie prace związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego i nie posiadała innego źródła utrzymania [k. 8 i 9 akt KRUS]. M. D. miała pełną świadomość, że informacje te są niezgodne z prawdą, gdyż od 02.08.1971 r. do 11.05.1976 r. była zatrudniona w SPOŁEM w W. i to było jej źródło utrzymania. Zatajenie faktu zatrudnienia pracowniczego jednoznacznie wynika z akt rentowych. O ile przesłanki nabycia prawa do emerytury mogły być dla M. D. niezrozumiałe, to jednak obowiązek podania danych zgodnych z prawdą nie jest trudny do zrozumienia. Przekaz o obowiązku podawania danych prawdziwych nie jest niejasny. Trudno sobie wręcz wyobrazić, że wnioskodawczyni posłużyła się nieprawdziwymi zeznaniami świadków w sposób nieświadomy. Osoba, która świadomie wprowadza w błąd organ rentowy lub odwoławczy np. przedstawiając fałszywe zeznania świadków czy składając nieprawdziwe oświadczenia zobowiązana jest do zwrotu świadczenia przyznanego lub wypłaconego w związku z tym błędem. Jeśli świadczenie w ogóle nie zostałoby przyznane, gdyby organ rentowy lub odwoławczy nie został wprowadzony w błąd, podlega zwrotowi w całości.

W rezultacie Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że ubezpieczona wprowadziła organ rentowy w błąd świadomie i tym samym, nie stosuje się wobec niej zasady ochrony praw nabytych (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 1997 r., sygn. akt: II UKN 128/97). Podkreślenia wymaga także, że zgodnie z ust. 4 art. 138 ustawy nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane. Taka sytuacja nie miała miejsce w realiach sprawy. W pozostałych wypadkach ustawodawca przyjmuje okres nie dłuższy niż 3

lata. Przez 3 lata w rozumieniu art. 138 ust. 4 należy rozumieć okres kolejnych 36 miesięcy, w przeciwieństwie do art. 138 ust. 5, gdzie mowa jest o latach kalendarzowych. Ustawa nie precyzuje, od jakiego momentu należy liczyć okres 12 miesięcy/3 lat, o którym mowa w art. 138 ust. 4. Artykuł 84 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 j.t.) odpowiada treściowo art. 138 ust. 4, z dookreśleniem, że chodzi o ostatnie 12 miesięcy/3 lata. Wydaje się zatem, że okres ten liczyć należy od miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym nastąpiło wstrzymanie wypłaty nienależnie pobieranego świadczenia. Organ rentowy wstrzymał wypłatę rolniczej emerytury ubezpieczonej od 1 lutego 2016 r., a zatem można dochodzić zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres objęty zaskarżoną decyzją.

Sugerowane przez M. D. w odwołaniu argumenty dotyczące jej trudnej sytuacji materialnej nie mogą wpłynąć na rozstrzygnięcie Sądu. Mogą być natomiast podstawą decyzji organu rentowego wydanej w trybie art. 138 ust 6 ustawy emerytalnej stanowiącym, że organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności. Aby skorzystać z tych regulacji należy złożyć wniosek w organie rentowym, gdyż wystąpienie szczególnie uzasadnionych okoliczności wymaga najpierw oceny tego organu, który przeprowadza w tym celu postępowanie wyjaśniające poprzedzające wydanie decyzji. Organ rentowy nie ma obowiązku z własnej inicjatywy prowadzić takiego postępowania, stąd konieczne jest wystąpienie ze stosownym wnioskiem.

Z tych wszystkich względów, Sąd Okręgowy działając na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c oddalił odwołanie.